

صندوق شاليم، لتطوير الخدمات
للغرد ذي المحدودية العقلية
التطويرية في السلطات المحلية
The Shalem Fund
for Development of Services for People with
Intellectual Disabilities in the Local Councils
פיתוח שירותים לאדם עם מוגבלות שכלית
התפתחותית ברשויות המקומיות

תקציר מנהלים

מטלת ההאכלה של אוכלוסייה סיעודית: סקירת גישות ופתרונות במדינות נבחרות

הוצג להנהלת אגף מש"ה
יוני 2015

מטלת ההאכלה ואיכות סביבת העבודה של מטפלות ישירות: תקציר מנהלים

- ❖ מחקר שנערך בסיוע קרן של"ם - זק"ש וגלעד (2010) - הצביע על הקשר בין איכות סביבת העבודה, חוסר שביעות רצון מהעבודה ומטלת ההאכלה עליה מופקדות המטפלות הישירות
- ❖ הממצאים במחקר של ד"ר דליה זק"ש ונועה גלעד (2010) עולים בקנה אחד עם הספרות המחקרית בה נמצאו עדויות רבות לכך שעבודתן של מטפלות ישירות במוסדות סיעודיים כרוכה ברמות מתח גבוהות ותחושת עומס נפשי, שפוגעות ברמת שביעות הרצון בעבודה

מטלת ההאכלה ואיכות סביבת העבודה של מטפלות ישירות: תקציר מנהלים

הנחת המוצא:

תוכניות שיושמו במדינות שונות להתמודדות עם תזונה לקויה במוסדות סיעודיים ובתי חולים עשויות לספק כיווני פעולה להפחתת המתח והעומס הנפשי הנובע ממטלת ההאכלה, הניתנות ליישום גם במסגרת דיור קהילתי

עיקרי הממצאים

בסקירת הספרות זוהו 3 גישות עיקריות לשיפור מטלת האכלה במוסדות סיעודיים:

1. הסתמכות על סייעי האכלה ייעודיים

2. שילוב הקהילה במטלת ההאכלה באמצעות תוכניות

3. למטלת ההאכלה

עיקרי הממצאים

פרקטיקות להתמודדות עם מטלת ההאכלה: יתרונות וחסרונות

סייעי האכלה

- שיפור השירות הניתן לדיירים הסיעודיים
- הפחתת עומס העבודה על המטפלות הישירות
- עלות כספית והכשרה מצומצמת

תוכניות מתנדבים

- הגדלת כוח האדם המסייע במטלת ההאכלה
- למטפלות זמן נוסף להקדיש לדיירים בעייתיים
- כוח אדם לא קבוע עם הכשרה מצומצמת

סדנאות והכשרה

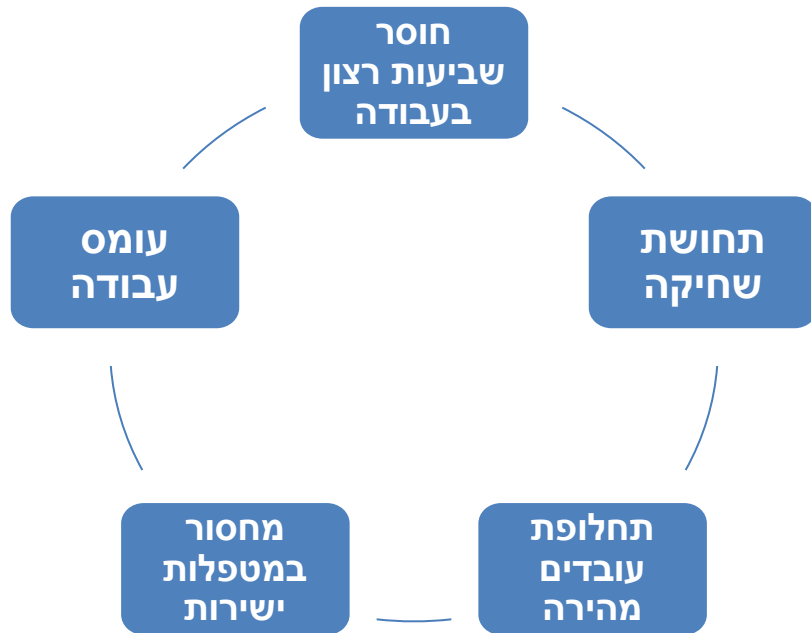
- שיפור הידע של המטפלות מגביר בטחון
- יכולת התמודדות טובה יותר עם בעיות
- לא פותר את מצוקת כוח האדם ועומס העבודה

מטלת ההאכלה במוסדות סיעודיים לאוכלוסייה עם לקויות קוגניטיביות

- ❖ נחשבת לאחת המשימות החשובות בסדר היום של מוסדות סיעודיים
- ❖ ההאכלה הינה מטלה מורכבת, קשה ומלחיצה עבור המטפלות הישירות,
- ❖ דיירים סיעודיים עם מגבלות קוגניטיביות סובלים לרוב מקשיי אכילה

מטלת ההאכלה ושביעות רצון של מטפלים

סיעודיים

❖ הקשר בין איכות סביבת העבודה לבין מטלת ההאכלה של הדיירים זוהה במחקרים רבים (Barnes 1990).

❖ מטלת ההאכלה נחשבת אחת המטלות הקשות והמורכבות בתפקידן של המטפלות הישירות במוסדות סיעודיים

מטפלות ישירות: מתח נפשי, חוסר שביעות רצון ואיכות הטיפול במוסדות סיעודיים

תחושת מתח ועומס נפשי בעבודה

גורמים דמוגרפיים ואישיים

גורמים הקשורים בסביבת העבודה

גורמים הקשורים בתוכן העבודה

חוסר שביעות רצון בעבודה

גורמים חיצוניים ומאפייני אישיות

הערכה נמוכה של התפקיד

פער בין יעדים לתוצאות בפועל

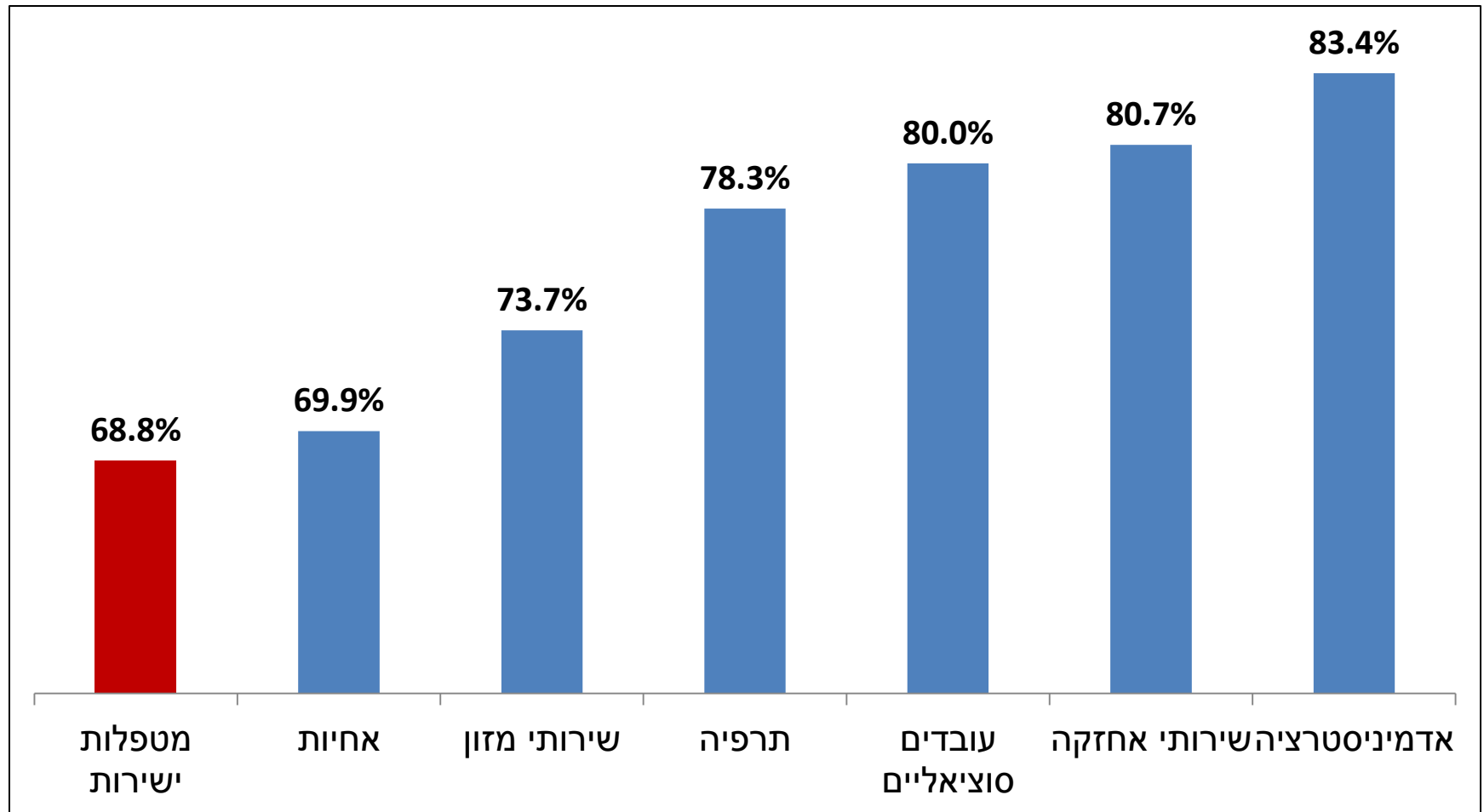
תחלופה מהירה של עובדים

בזבוז משאבים ניהוליים וכספיים

פגיעה באיכות הטיפול במוסד

איכות סביבת העבודה של מטפלות ישירות: שימור עובדים במוסדות סיעודיים, ארה"ב 2011

סקירת פרקטיקות ההאכלה בבתי חולים ובמוסדות סיעודיים במדינות נבחרות

- ❖ תזונה לקויה היא תופעה נפוצה במוסדות סיעודיים ובבתי חולים במדינות שונות בעולם
- ❖ האיכות הירודה של הסיוע באכילה נמצאה כאחד הגורמים לבעיית התזונה הלקויה
- ❖ בסקירת הספרות שנערכה אותרו מספר דרכים ושיטות להתמודדות עם התזונה הלקויה:
  - ❖ הגדלת מצבת כוח האדם
  - ❖ שימוש במתנדבים
  - ❖ בניית תוכניות הכשרה ייעודיות

ארה"ב: סייעי האכלה בתשלום במוסדות סיעודיים

- ❖ על-מנת להתמודד עם התזונה הלקויה הוצע עידוד למוסדות טיפוליים בדמות החזר תשלום לסייעי האכלה
- ❖ המדינות נדרשו לאשר תוכניות הכשרה מיוחדות לסייעי האכלה, על בסיס הנחיות פדרליות
- ❖ סייעי האכלה נדרשו להשלים בהצלחה את תוכנית ההכשרה, ועובדים תחת השגחת אחות מוסמכת

תוכנית ההכשרה של סייעי האכלה

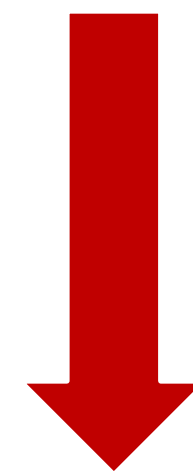
ההכשרה נמשכת 8 שעות לכל הפחות, ועליה לכלול התייחסות להיבטים הבאים:

- ❖ טכניקות האכלה
- ❖ סיוע באכילה ושתייה
- ❖ תקשורת וכישורים בין-אישיים
- ❖ תגובות הולמות להתנהגות הדיירים במוסד
- ❖ זכויות הדיירים במוסד
- ❖ היגיינה ומניעת הפצה של מחלות
- ❖ זיהוי שינויים ובעיות בקרב הדיירים עליהם יש לדווח לצוות המוסמך
- ❖ נוהלי חירום ובטיחות

שימוש בסייעי האכלה: יתרונות וחסרונות

- סיוע ממוקד במטלת ההאכלה משפר את השירות
- צבירת ידע נרחב בנוגע להעדפות התזונתיות והבעיות האישיות של כל מטופל
- הפחתת רמת השחיקה הכרוכה במטלת ההאכלה
- פעילות בעלת ערך עבור הסייעים והמטופלים כאחד
- תפקיד סייעי ההאכלה מתאפיין גם הוא בתחלופה מהירה של עובדים
- בכשליש מהמקרים סייעי ההאכלה ביצעו את המטלה ללא השגחת מטפלת ישירה או אחות (בניגוד להנחיות)
- סייעי ההאכלה הופקדו על המטלה גם במקרים בהם המטופל סבל מבעיות מסובכות בנוגע לאכילה

סקוטלנד: תוכנית משולבת לשיפור התזונה במערכת הבריאות

- ❖ ב-2007 יזמה סקוטלנד תוכנית משולבת לשיפור התזונה במערכת הבריאות הממלכתית
- ❖ התוכנית סיפקה תמיכה לעובדי בית החולים במטרה לשפר את איכות התזונה ורמתה
- ❖ התוכנית היתה אמורה להימשך שלוש שנים (2007-2009), והוארכה לאחר מכן לתקופה של שנתיים נוספות (עד מרץ 2012)

יעדי התוכנית לשיפור התזונה

- שיפור וייעול תהליכי הכנת המזון
- הכשרת מתנדבים לסיוע בהאכלה

הכנה
והאכלה

- מתן כלים למאושפזים לתקופה ארוכה
לפקח באופן עצמאי על מצבם התזונתי

ניהול עצמי

- שיפור התקשורת בנוגע לטיפול תזונתי
בין בתי חולים למוסדות סיעודיים

העברת
מידע

הכשרות במסגרת התוכנית

- ❖ פותחו תוכניות הכשרה ומשאבים לימודיים לשיפור הידע על מטלת האכלה (כולל מודלים להערכת רמת התזונה במוסד)
- ❖ נערכו מפגשי לימוד להצגת ההתקדמות במוסדות השונים, לדיון בפרקטיקות ובאתגרים ולקבלת תמיכה מעמיתים
- ❖ מומחים תזונתיים סייעו בזיהוי הצעדים הנדרשים לשיפור רמת התזונה

שילוב הקהילה במטלת ההאכלה

❖ שירותי הבריאות באזורים איירשייר ואראן פיתחו תוכנית לשימוש במתנדבים לסיוע בהאכלה.

❖ במסגרת התוכנית שולבו מתנדבים מהקהילה במטלת ההאכלה במטרה לשפר את חוויית השהייה ואת מצבם התזונתי של המטופלים

❖ תוכנית ההכשרה של המתנדבים נמשכה יום אחד:

- מצגות והדגמה מעשית של פעולות על ידי צוות רפואי
- סקירה מקצועית בנושא הקשר עם מטופלים
- היגיינת מזון
- ביקור במחלקות המיועדות

הישגי התוכנית לשילוב הקהילה

לפי הדו"ח המסכם, חברי הצוות הרפואי ראו במתנדבים סיוע ממשי לעבודתם.

בין היתר צוין כי התוכנית איפשרה לאחיות להתמקד יותר במטופלים שנזקקו לעזרה נוספת

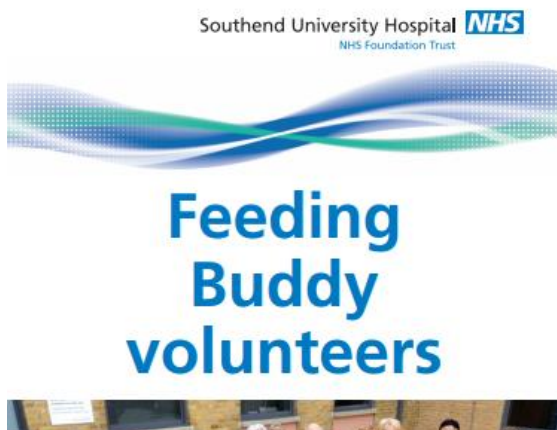

בריטניה: שילוב הקהילה במטלת ההאכלה בבתי חולים

בית החולים הממשלתי סאות'אנד
במחוז אסקס יזם בשנת 2006
תוכנית מתנדבים למטלת ההאכלה
מטרת התכנית: להבטיח כי
המטופלים יקבלו סיוע ועידוד בכל
הקשור לתזונה.

המתנדבים עבדו לצד צוות בית
החולים וסיפקו למטופלים תמיכה
וסיוע נוסף באכילה ושתייה

מטלות המתנדבים

- ❖ סיוע בעת האכילה
- ❖ הגשת אוכל ושתייה
- ❖ טיפול בניקיון והיגיינה בזמן הארוחה
- ❖ מוודאים כי למטופל מוצעת מנה חלופית במידה ואינו מרוצה מהמנה שהוגשה לו
- ❖ תיווך בין המטופל לצוות בית החולים
- ❖ הזנת הנתונים הנדרשים בכרטיסיות האוכל

תוכנית המתנדבים של בית החולים במחוז רויאל המפשייר

- ❖ בית החולים במחוז רויאל המפשייר החל ב-2010 בתוכנית להכשרת מתנדבים לצורך סיוע בהאכלה
- ❖ המתנדבים עברו הכשרה שכללה 7 מפגשים בהיבטים טכניים (צורת ישיבה ומיקום השולחן) לצד היבטים רפואיים ויכולות הנדרשות לתפקיד

יתרונות תוכנית המתנדבים

- ❖ קיצור זמן ההמתנה של המטופלים לסיוע באכילה
- ❖ האחיות יכולות להקדיש זמן רב יותר למטופלים עם בעיות מורכבות יותר באכילה
- ❖ שיפור האווירה בעת הארוחה והפחתת הלחץ על הצוות
- ❖ אינטרקציה חברתית בעלת ערך למטופלים המאושפזים לתקופה ארוכה

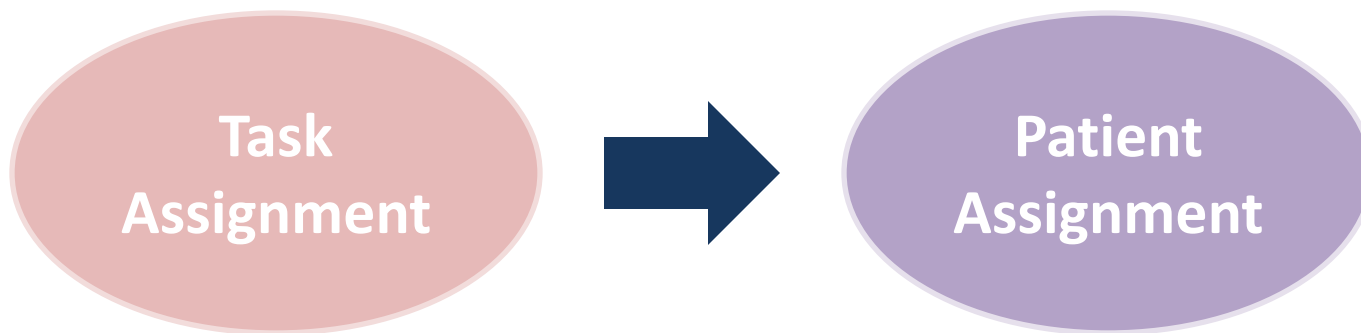

אוסטרליה: שילוב הקהילה

- ❖ בית חולים קהילתי עם 333 מיטות בסידני יזם תוכנית לשימוש במתנדבים למטלות האכלה
- ❖ התוכנית פותחה במשך שלוש שנים, והושקה בשנת 2005 עם צוות של 25 מתנדבים
- ❖ 3 מתנדבים סייעו בממוצע ל-8-10 מטופלים בכל יום
- ❖ החוקרים מצאו כי לתוכנית היו תוצאות חיוביות מבחינת רמת התזונה של המטופלים, והמליצו להרחיב אותה לבתי חולים נוספים

שוודיה: מטלת האכלה כמשימה מבוססת מטופל

גישת המטופל מדגישה את חשיבות הקשר הרציף בין האחות / מטפלת ישירה למטופל ספציפי, והאחריות לכל התחומים הטיפוליים הנוגעים אליו

יתרונות ההאכלה כמטלת מבוססת מטופל (Athlin & Norberg, 1987)

- ❖ נמצא כי המעבר לגישה מבוססת מטופל תרמה לתחושת הביטחון של האחיות המטפלות שהשתתפו במחקר: דיווחו כי לתחושתן היה ביכולתן להתגבר על מרבית הבעיות שהתעוררו במטלת ההאכלה
- ❖ הידע וההבנה של התנהגות המטופל הקלו על ביצוע המטלה, והפחיתו את גורמי המתח שהיו כרוכים בביצועה

שוודיה: שיטת מעגלי לימוד מבוססי פעולה לצורך הכשרה וידע

- ❖ גישה נוספת הנפוצה בשוודיה היא שיטת מעגלי לימוד (study circles), המשמשת ככלי התערבות נפוץ בבתי חולים ומוסדות סיעודיים
- ❖ בשיטה זו הצוות הטיפולי מעורב בתהליכי למידה במסגרת המוסד כחלק מהעבודה השוטפת:
- ❖ עיקר הלימוד מתבצע בגישה לא פורמאלית ומתבסס על דיונים בין המשתתפים במטרה לנתח בעיות הקשורות בטיפול
- ❖ המשתתפים מציעים פתרונות ממוקדים לבעיה בהתאם לנסיבות הספציפיות

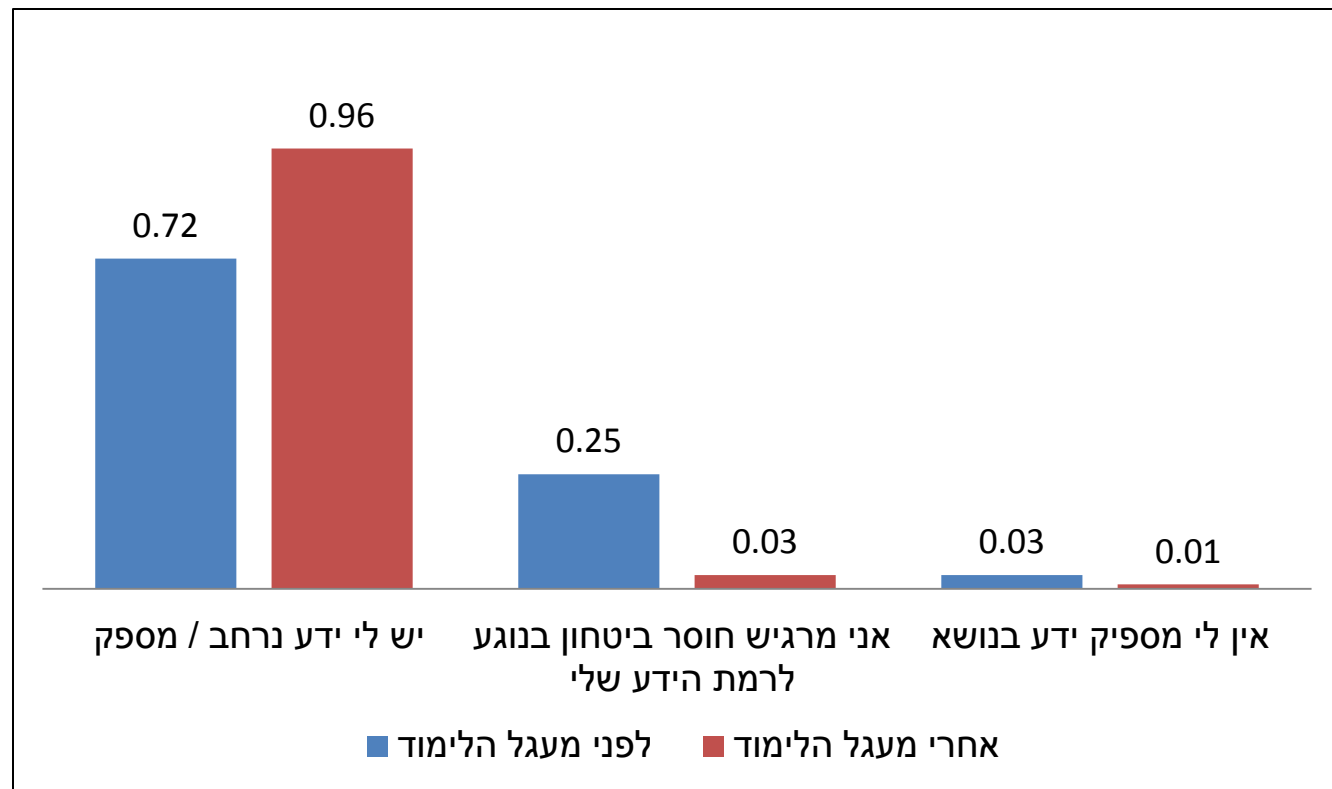
שוודיה: שיטת מעגלי לימוד מבוססי פעולה לצורך הכשרה וידע

- ❖ ווסטרגן מצא כי ב-24 מוסדות סיעודיים השימוש במעגלי לימוד מוכווני פעולה (Action-oriented study circles) סייע לשיפור רמת התזונה
- ❖ המכון השוודי למדעי הבריאות ([The Swedish Institute for Health Sciences](#)), מציע כמה מדריכים ליישום השיטה בהקשרים שונים, בהם תזונה ואכילה.

מעגלי לימוד ורמת הידע בנושאי תזונה (Westergren, 2012)

התפיסות של משתתפים במעגלי לימוד מוכווני פעולה לגבי רמת הידע שלהם בנושאי תזונה

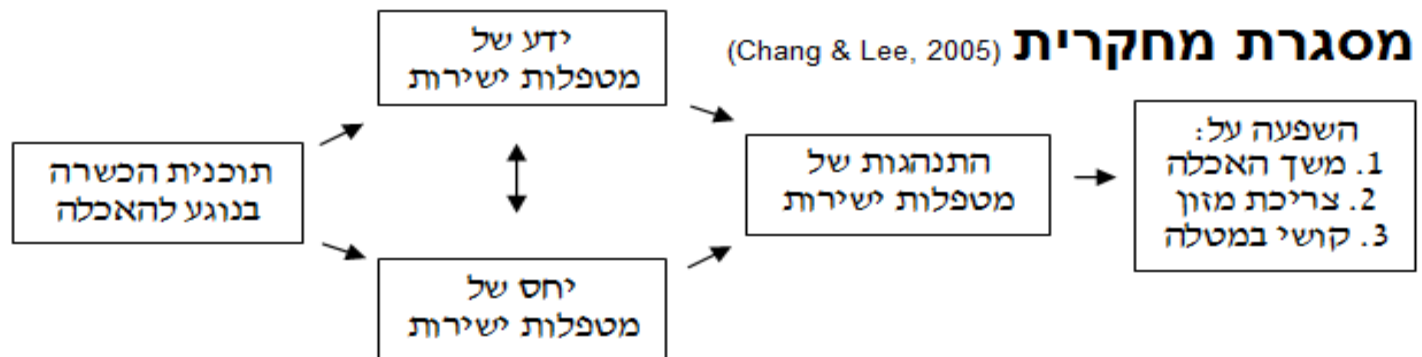

טייוואן: השפעה של תוכנית הכשרה על מטלת האכלה

❖ צ'נג ולי בדקו את ההשפעה של תוכניות הכשרה בנושאים תזונתיים במוסדות סיעודיים לדיירים שלקו בשיטיון (dementia)

❖ המחקר כלל 67 מטפלות ישירות בשני מוסדות סיעודיים בצפון המדינה

טייוואן: תוכנית הכשרה בתחום ההאכלה

- ❖ תוכנית ההכשרה כללה סקירה בנוגע לשיטיון, התנהגות אופיינית בעת האכלה ונהלי האכלה מקובלים:
- ❖ הכנת סביבת הארוחה
- ❖ התנהגות עם לוקי שיטיון
- ❖ התמודדות עם סירוב של המטופל לאכול
- ❖ ההכשרות התקיימו במהלך שעות העבודה הרגילות, בנוסף להשתלמות מרוכזת בת יומיים
- ❖ מייד לאחר ההכשרות תירגלו המשתתפים את הטכניקות שלמדו בזמן אמת

טייוואן: השפעות תוכנית הכשרה

❖ צנג'ולי מצאו כי תוכנית ההכשרה "שינתה את רמת הידע, הגישה וההתנהגות של סייעי האחיות"

❖ ההכשרה האריכה את משך הזמן שהקצו סייעי האחיות למטלת האכילה

- ❖ שילוב של תוכניות הכשרה בנושאי ההאכלה, לצד יצירת מאגר של מתנדבים מהקהילה שמסייעים במטלת ההאכלה, עשוי לתרום להפחתת המתח ולתרום לשביעות הרצון של המטפלות הישירות
- ❖ שילוב המתנדבים מהקהילה יכול לשמש תחליף מוצלח להגדלת מספר המטפלות הישירות ביחס למספר הדיירים הסיעודיים – פתרון הכרוך בתוספות תקציביות משמעותיות

תודה

www.meidata.com | info@meidata.com | 050-2601026